

Novofrigijski napisi: kletvene formule

Večina novofrigijskih napisov je sestavljena iz grškega epitafa in novofrigijske kletvene formule. Besedila od tega vzorca odstopajo redko; znanih nam je le malo epitafov v frigijščini.

Standardna protaza

ιος vi σεμουν κνουμανει κακουν αδδακετ/αββερετ | (e. g. °33)

ιος 'kdor(koli)'
– relativni/(nedoločni) zaimek v imenovalniku ednine, iz ide.*(h₁)io- (cf. gr. ὄς, stind. yás);

vi
– emfatična členica (cf. gr. νή 'zares'); druga razlaga: členica, ki relativni zaimek spremeni v nedoločnega;

σεμουν'temu'
– kazalni zaimek (< *k̑i-) v dajalniku ednine: < *-smōi (cf. stind. *tasmai*) z dodanim -n (najverjetneje iz tožilnika);

κνουμανει 'grobu'
– samostalni konzonantne sklanjatve v dajalniku ednine, morda izpeljan iz istega korena kot grški glagol κνύω 'praskati'¹;

κακουν 'slabo'
– posamostaljeni pridevnik v tožilniku ednine, očitno soroden z grškim κακός;

αδδακετ 'stori'
– glagol v tretji osebi ednine, iz predloga *h₂ed (cf. lat. *ad*) > αδ 'k, proti' in sedanjškega debela *d^heh₁-k-e- (cf. lat. *faciō*).

αββερετ 'prinese'
– glagol v tretji osebi ednine, iz predloga αδ in sedanjškega debela *b^her-e- (cf. gr. φέρω).

Medijalni končnici -τοι in -τορ se pojavljata na enakih mestih kot aktivna končnica -τ (e. g. °33 in °40). Pomenska razlika v novofrigijskem obdobju najverjetneje ne obstaja več.

Različice z drugimi členicami

45 ιος σεμου [κ]νουμανει κακευν αδδακετ |
– brez členice;

34 ιος κε σεμν κνουμανει κακουν αδδακετ |
– s členico κε < *k^we 'in';

1 Lubotsky 1998.

44 ιος αν σ(εμουν κακου)ν κνουμμανει δοκε(τ) |
– s členico αν, kar je najverjetneje posledica vpliva grščine (cf. °96);

10 ιος νι σεμουν του κνουμμανει κακουν αδδακετ |
– s poudarjalno enklitično členico τ-, ki vedno sledi zaimku; druga razlaga: z dodanim τ-
zaimkom.

Predmeti v protazi

2 ιος τα μανκαι κακουν αδδακετ |²

82 ιος νι σα του μανκα κακουν αδδακετ

35 ιος νι σαι κακουν αδδακεμ μανκαι

– 'vrsta stele', etimološko morda izpeljano iz korena *menk- 'stiskati, gnesti' (cf. gr. μάσσω);

21 ιος σα σορου κακε αδδακετ |

– 'krsta?', sposojenka iz grškega σορός fem. 'krsta, žara');

56 ιος σας του σκερεδριας κακουν δακετ |

67 ιος σα τι σκελεδρια κακουν αδδακετ |

– 'del groba?', sposojenka, morda iz besede sorodne z likijskim *tukedri* 'kip';

51 [ιος σεμ]ον ρεκτεον [κακου]ν αδ[α]κετ |

– 'del groba?', morda del iste besedne družine kot *vreka*- (< *ὑρέγ- 'delati'?);

72 ιος [----σ]εμουν κουσσλλον κακον αδδακετ |

– 'del groba?', brez razlage.

Razširitve protaze

26 + αινι μανκα

14 + αιν αδ ατεαμας, 120 + αιν ατεαμαις, 115 + αινι σα του ατεαμας

– αινι 'ali', iz αι 'če' (cf. eolsko αἰ 'če') in νι (emf.);

– (α)ατεαμα- fem. 'kamen?';

4 + αινι οι θαλαμειδη

– 'nagrobna soba', sposojenka iz grškega θαλαμῖς 'soba'³;

73 + αινι σας μδυει

– 'stela', sposojenka iz lidijskega *mruwaa-* / *murwaa-* 'stela'⁴;

92 (αι)νι κορου

– 'zemlja', sposojenka iz grškega χώρος 'zemlja'⁵;

2 Z zaimkom na τ- namesto pričakovanega σα(ι).

3 West 2003: 82.

4 Haas 1966: 80.

5 Brixhe 1983: 127.

53 + ταικαν
114 + ατνουκτον μροσσας
– oboje nejasno.

Apodoza

| με ζεμελωσ κε δεωσ κε Τιε τι(τ)τετικμενος ειτου (e. g. 119)

με 'med'
– predlog, ki se veže z dajalnikom; etimološko soroden grškemu μετά 'med, z, za'.

ζεμελωσ 'zemljani'
– samostalnik v dajalniku množine; iz *d^hǵ^hem-elo- 'zemeljski' (cf. gr. χθαμαλός 'nizek', lat. *humilis* 'id.').

κε 'in'
– veznik *k^we.

δεωσ 'bogovi'
– samostalnik v dajalniku množine; iz *d^hh₁s-o- (cf. gr. θεός 'bog').

Τιε 'od Zevs'a'
– samostalnik v dajalniku ednine; iz *diu-ei (cf. gr. Δι).

τιτετικμενος 'preklet'
– perfektov trpni deležnik v imenovalniku ednine, tvorjen iz τιτ '(emfatična proklitika)', perfektovega debla τετικ-, ki je tvorjen z reduplikacijo korena τεικ- (< *deik- 'pokazati'), in pripone -μενο-, s katero se tvori trpni deležnik; za razvoj pomena ('pokazan' > 'preklet') primerjaj grško δια-δικάζω 'sodim'.

ειτου 'naj bo'
– tretja oseba ednine v velelnem naklonu; *h₁ei-tōd, iz *h₁ei- 'iti, postati':

Različice formule δεωσ ζεμελωσ

με δεωσ κε ζεμελωσ κε (96), διοσ (κ)ε ζεμελωσ κ (39), δεωσ ζεμελωσ κε (40), δεωσ ζεμελωσ (63)

Vršilec dejanja v trpnem stavku

Τιε τιτετικμενος ειτου (115)
τιτετικμενος ατ Τι(ε) αδειτου (45)
α Τι(ε) αδειτου (87)
τιτετικμενος ας Τιαν ειτου (14)

Vršilec dejanja v trpnem stavku se lahko izrazi na tri načine: 1) z dajalnikom; 2) s predlogom αδ in dajalnikom; 3) s predlogom ας (< *αδ+ς) in tožilnikom.

Formula z γεγρειμεναν

γεγρειμεναν εγεδου τιος ουταν

γεγρειμεναν 'izvoljeno, izbrano'

– perfektov trpni deležnik v tožilniku ednine, tvorjen iz korena γρει- 'označiti?, izvoliti?' (< *g^hrei, ohranjen v grškem χρίω 'prati z barvo, maziliti').

εγεδου 'naj imajo'

– tretja oseba množine v velelnem naklonu; *seg^h-esdhō iz *seg^h- 'imeti, držati' (cf. gr. ἔχω).

τιος 'od Zeusa'

– samostalnik v roditeljskem ednine; iz *diu-os (cf. gr. Διός).

ουταν 'kazen?'

– samostalnik v tožilniku ednine; neznanega izvora, morda prevzeto iz besede sorodne s kluvijskim *utar/utn*- 'beseda?, urok?'.
Kluyjski besednjak: *utar/utn* 'beseda?, urok?'

Formula z γεγαριτμενος

αυτος κε ουα κ ε/οροκα γεγαριτμενος ας βαταν τευτους (33, 36)
'on in njegovi *oroka* vdan Batu naj bo(?)'

Formule z βεκος

ακ κε οι βεκος ακκαλος τιδρεγρουν ειτου (33)
'njemu kruh in voda neužitna naj postaneta(?)'

βας ιοι βεκος με βερετ (86)
'Bat njemu kruh (naj) vzame'

Viri

Kjer vir ni naveden, je vsebina povzeta po:

Lubotsky, A., 2017: *A Phrygian Reader*. Leiden Summer School in Languages and Linguistics.

Lubotsky, A., 2017: *The Phrygian language*. Leiden Summer School in Languages and Linguistics.

Nekaj novofrigijskih napisov

[] = neberljivo; . = poškodovan znak; <> = pomotoma izpuščena črka; {} = pomotoma dodana črka; / = nova vrstica

2 ιος τα μανκαι κακουν αδδακετ τι/ε τιτ[τ]ετικμενος ειτου/ υκε ακαλα ουσιτετου ουα

4 ιος νι σεμον [κνουμανι] κακουν αδακετ αινι οι θαλαμειδη διως ζεμελω[ς τιττετ]ικμενος ειτου

10 ιος νι σεμουν του κνου/μανει κακουν αδδακετ / [τιττ]ετικμενος ειτου

14 [ι]ος νι σεμουν κνο/[υ]μναι κικιν αδα/κετ αν' αδ ατεαμα/ς τιτετικμενος α/ς τιαν [ειτ]ου

21 ιος σα σορου κακε /αδακετ με ζεμελως τιτετικμενος ειτου

25 ιος νι σιμου / κνουμανι [κ]ακουν αβ/βιρετο αινι μμυρα τος/ νι θ[ε]ως ζ[ι]μελως τι με κ α/τ[--]
τιτετικμενος ειτου

26 ιος νι σεμον κνουμα/νε κακον δακετ αινι / μανκα τιε τιτετι/κμενος ειτου

32 ιος νι σεμουν κνουμανει/ [κα]κουν αδδακεκ γεγρειμ[ε]να/ν εγεδου τιος ουταν

33 ιος νι σεμουν κνουμανει κακουν αδδακετ γεγ<ρ>ειμεναν ε/γεδου τιος ουταν ακ κε οι βεκος

ακκαλος τι δρεγρουν ειτου (list) αυτος κε ουα κ εροκα γεγαριτμενος ας βαταν τευτους

34 ιος κε σεμν κνουμανει κακουν αδδακετ γεγρειμεναν εγεδου τιος ουταν

35 ιος νι σαι κακο/υν αδδακεμ μανκαι ας ανανκαι οι παντα κενα [ι]ννου

36 ιο/ς κε σεμουν κνουμαν/ι κακουν αδακετ ερα γεγ/ρειμεναν εγεδου / τιος ουταν αυτος κε ου/α κ οροκα
γεγαριτμενο/ς α<ς> βαταν τ/ευτους

39 ιος νι σ[εμ]ον τ[ου] κνου/μαν[ε] κακουν τι [αδ]δα/κετ διος [κ]ε σζεμελω/ς / κε τιτ[τ]ε[τ]ικμενος ει/του ατ
τιη κε αδειτου

40 ιος νι σεμουν κνουμανε κακεν / αδδακετορ δεως ζεμελως κε τιτ/τετικμενος ειτου

44 [ι]ος αγ σ[εμ]ον κακου]ν κνουμ/μανει δοκε[τ ατ τ]ι αδειτου

45 ιος σεμου [κ]νουμ/ανει κακευ αδδακετ / τιτετικμενος ατ τι/ε αδειτου

51 [ιος σεμ]ον ρε/κτεογ [κακου]ν αδ[α]/κε ατε[τικμενο]ς ατ τ[ι]/ αδει[του----] αγ ?

53 ιος νι σεμουν κν[ου]/μναι κακουν [α]/δδακετ ταικαγ / τιτετικμεν[ος]/ ας τιαν ειτου

56 [ι]ος σας του σκερεδ/ριας κακουν δακετ / τιτετικμενος [----/-] ατ τιε ειτου

63 ιος νι σεμουν κνουμανε κακουν αδδα/κετορ δεως ζεμελως κε τι{τε}τε/τι[κμενο]ς [ειτου]

67 ιος / σα τι σκελεδρια / κακουν αδακετ α / τετικμενος ας τιαγ ειτου

72 ιος [----σ]εμουν /κουσσλλον κακον/ αδακετ [τ]ιτετικμε/νος [ατ]τι αδειτου / [-]κος ι[----]κκιτορ κε
[-----]ε α[υ?]/τος ειτου

73 ιος νι σεμον κνουμανι κακον αββερετορ αινι σας μδυει---

82 ιος νι σα του μανκα κακουν αδ/δακετ τιτετικμενος ειτου

86 ιος νι σεμουν κ[νου]/μανι κακουν αδδ[α]/κετ αινι μανκης βα[ς] / ιοι βεκος μεβερε[τ] / ατ τη
κε τιτετικμ[ε]/νος ειτου

87 ιος νι σεμουν κνουμανει / κακουν αδακετ αινι τιαμας α τι αδειτου ουξλας κε / του κε ισνου
αστοι παρτης

92 ιος νι σ[εμουν κνου]/μανε κακουν [αδδακετ αι]/νι κορου ου[εβαν εγερετ? ζεμ]/ελωσι κε δεως [κε ατ τιε]/
κε τιτετικμ[ενος ειτου] / κε οτ εκτει[σει ?]

96 [grško] δς ἄν τούτω τῷ μνημείω κακῶς προσποιήσῃ ἢ τοῖς προγεγραμμένοις ὑπεναντίον τι πράξῃ
[frigijsko] με δεως κε ζεμελωσ κε τιτετικμενος ειτου

99 ιος νι σεμον κνουμανει κα/κε αδακετ τιτετικμενος ας τIAN ειτου με κε οι τοτοσσειτι βας βεκος

100 ιος σεμιν κνουμανε μουρου[ν δα/κετ αι]νι κακουν κιν τιτετικμεν[ος / ατ τ]ιε αδξ[ι]του

106 ιος νι σεμουν κνου/μανει κακουν αδοκετ ζειραι τι/τετικμενος ατ / τι αδειτου γεγρειμενον κ εγεδου
ορουενος ουτον

114 ιος νι [σ]εμον κνουμανη κακον αββε/ρετ ατνουκτον μροσσας, ιος / κε βρειτ περβεδαν τη τιτ/τετικμενος
ειτου

115 ιος νι σεμον κνουμανει κακον αδακετ αινι σα τ[ο]υ τεαμας τιε τιτετικμενος ειτου

119 ιος νι σεμ[ουν] το / κνουμανε κακεν αδδακετ με ζεμελωσ κε δεως κε / τιτετικμενος ειτου

120 [-----π]αρτυς ουεβρα ιος νι σεμον το / [κνουμα]γε κακον αδδακετ αιν ατεαμαις τιε τι/[τετικ]μενος ειτου
ουελας κωνου κ ηνκ/[-----]υοις γεγτιβεβραι κε παρτης βεκος (?)

129 ιος νι σα ματ[ε]/ρε κακον αββε/ρετοι αινι σερ/οα τος νι με ζεμελω[ς]

1. Poskušajte transkribirati ta novofrigijski napis:

2. Prepišite novofrigijski napis 129 in ga analizirajte.

3. Primerjajte napisa 25 in 100:

25 ιος νι σιμουν κνουμανι [κ]ακουν αββιρετο αινι μυρα

100 ιος σεριν μουρου[ν δακετ αι]νι κακουν κιν

a) Kaj najverjetneje pomeni beseda μ(ο)υρ-?

b) Poznate kakšne pomenske in oblikovne ustreznice te besede v drugih indoevropskih jezikih?

4. Analizirajte napis 106.

ιος νι σεμουν κνου/μανει κακουν αδοκετ ζειραι τι/τετικμενος ατ / τι αδειτου γεγρειμενον κ εγεδου ορουενος ουτον

5. Analizirajte napis 99.

ιος νι σεμον κνουμανει κα/κε αδακετ τιτετικμενος ας τιαν ειτου με κε οι τοτοσσειτι βας βεκος

Razvoj starofrigijskega vokalizma

*ē, *eh ₁ , *eh ₂ > ā	*ō, *eh ₃ > ō
*Ch _{1/2/3} C > Ce/a/oC	*#h _{1/2/3} C > #e/a/oC
*CRHV > CaRV	*CRh _{1/2/3} C > Crā/ā/ōC
*Ń > aN	*e, *o / _NC, _N# > i, u

Razvoj starofrigijskega konzonantizma

*D ^h > D	*D > T		
*K̄ / _{e,i} > s, s, ↑	*K̄ > K	*K ^w > K	*K _i > s, s, ↑
*#sV > #V	*VsV > V.V	*sū > ū	*sd ^h > d ^h
*-ts# > -s#	*Vns# > V _i s#	*-nt- > -nn-	*-C ₁ C ₂ ...C _x # > -C ₁ #

Razvoj v novo frigijsčino

sf. ō > nf. ov [u]	sf. ō _i s > nf. ω _ς [os]	sf. ā _i , ō _i > nf. ā, ō
sf. V̄ > nf. V	sf. -C ₁ C ₂ - > nf. -C ₁ C ₁ -	

Nominalna morfologija

	o-sklanjatev		ā-sklanjatev		C-sklanjatev		
	sf.	nf.	sf.	nf.	sf.	nf.	
NSg	-os	-oς	-a (f.) / -as (m.)		-α	-s / -∅	-ς
GSg	-ovo	-ov			-ας	-os	-oς
DSg	-oy	-ov / -ot	-ay		-α / -αι	-ey	-ει
ASg	-un	-ouv	-an		-αv	-an	-αv
						-∅ (n.)	-∅ (n.)
NPI	-oi (m.)	-α (n.)			-ας	-a (n.)	-ης
GPI							
DPI	-oys	-ως					
API	-a (n.)	-α (n.)			-αις / -αις	-ais	-αις / -αις

Zaimki: *se-/si-* 'demonstrativni', *i-* 'enklitični', *to-* 'anaforični', *v-* 'svojilni', *yo-* 'relativni/nedoločni', *ki-* 'vprašalni/nedoločni'.

Verbalna morfologija

čas	prezent			
naklon	subjunktiv		s-subjunktiv	
način	aktiv	medij	aktiv	medij
3sg.	-et	-etor / -etoi	-seti / -siti	-set / -sit
3pl.	-n		-sinni	

čas	prezent		aorist		perfekt
naklon	imperativ		/		/
način	aktiv	medij	aktiv	medij	/
3sg.	-του	-dō	-es	-toi	
3pl.		-vovv			-αρεv

Krajšave in simboli: sf. – starofrigijsko; nf. – novofrigijsko; C – katerikoli konzont; V – katerikoli vokal; R – katerikoli rezonant; N – katerikoli nazal; H – katerikoli laringal; # – začetek ali konec besede; D^h – katerikoli zvoneč aspiriran zapornik; D – katerikoli zvoneč zapornik; T – katerikoli nezvoneč zapornik; K̄ – katerikoli palatovelar; K – katerikoli velar; K^w – katerikoli labiovelar; ↑ – starofrigijski zlitnik, v novi frigijsčini <ζ>; . – hiat.